

RAADSVORSTEL

Rv. nr.:

B en W-besluit d.d.: 15-11-2011

B en W-besluit nr.: 11.1144

Naam programma:

Omgevingskwaliteit

Onderwerp:

Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 (inspraak verwerkt)

Aanleiding: De ambitie om de kwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren is opgenomen in de stadsvisie *Stad van ontdekkingen* van 2007 en in kaderstellende documenten over de inrichting van de stad zoals de *Structuurvisie Leiden 2025* en het *Programma Binnenstad*. Dit past in een lange traditie van verbetering en verfraaiing van de stad.

Kaders om op de kwaliteit van de openbare ruimte te sturen ontbreken op dit moment. De Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 maakt een eind aan deze lacune.

Doel: De realisatie van een rustige, samenhangende en kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte in de hele stad met een hoge verblijfskwaliteit. De Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 formuleert hiervoor de uitgangspunten en de inrichtingsprincipes. Deze worden geborgd door voortaan alle ingrepen in de openbare ruimte aan de Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 te toetsen.

Kader: De Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 is verankerd in het stedelijke proces van ontwikkelen, inrichten en beheren. Daarmee past de Kadernota in een lange traditie van stadsverbetering en –verfraaiing. Nieuw is dat de Kadernota ook kaders formuleert voor de openbare ruimten buiten de singels.

Een andere belangrijke vernieuwing is dat de Kadernota past in de proces van de verbetering van de beheerprocessen en beheersystemen. De professionalisering van het beheer waar de rijksoverheid op aanstuurt (Besluit Begroting en Verantwoording) en de introductie van beheersystemen (het project Beheerprocessen en beheersystemen en het project Ontwikkelen, inrichten en beheren) vragen om een zekere mate van standaardisering van inrichtings- en uitvoeringsprincipes en materialen. De Kadernota levert hiervoor de uitgangspunten.

Beleidskader onderhoud kapitaalgoederen (RV. 10.0037), (Leiden, 2010)

Structuurvisie Leiden 2025 (RV 09.0130), (Leiden, 2009)

Programma Binnenstad (RV 09.0050), (Leiden, 2009)

Uitvoeringsprogramma Binnenstad 2009 (090583), (Leiden, 2009)

Nota winkelen, wonen, welzijn en zorg (RV 09.0053), (Leiden, 2009)

Leiden stad van ontdekkingen. Profiel Leiden 20230 (RV 04.0097), (Leiden 2007)

Structurelementen in het kader van Grip op kwaliteit (RV 06.0039) (Leiden, 2006)

Beleidsplan Openbare Verlichting (RV 03.0142), (Leiden, 2004)

Besluit begroting en verantwoording (Den Haag, 17 januari 2003)

VerkeersVeiligheidsAktieplan Gemeente Leiden (Leiden, 1999)

Buitenruimte Binnenstad. Eerste kader voor de inrichting van de openbare ruimte in de Leidse Binnenstad (Leiden 1995) (Beter bekend als Binnenste Beter)

Overwegingen: De verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte is een ambitie die alleen tot stand komt door over een lange termijn consequent uitvoering te geven aan een consistente visie. Wil een visie zolang stand houden dan moet die zo tijdloos mogelijk zijn en vooral op hoofdlijnen blijven. De uitvoering van de vorige grote inspanning om de kwaliteit van de openbare ruimte in de Leidse binnenstad op een hoger plan te tillen, *Buitenruimte Binnenstad. Eerste kader voor de inrichting van de openbare ruimte in de Leidse Binnenstad* beter bekend als Binnenste Beter, heeft 15 jaar geduurd. Om het eindbeeld dat in de Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 wordt voorgesteld te realiseren, moet met een vergelijkbare doorlooptijd rekening worden gehouden.

In de Kadernota wordt standaardisatie en duurzaamheid ingezet om te komen tot een rustige, samenhangende en kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte in de hele stad. Daarbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de bestaande praktijk, met dien verstand dat voortaan de keuze vrijheid wordt beperkt. In het vervolg zullen alleen nog de oplossingen die zich in de praktijk hebben bewezen en een beperkt assortiment materialen worden toegepast. De uitgangspunten van de Kadernota wordt verder uitgewerkt in het Handboek kwaliteit openbare ruimte 2025. Het Handboek wordt na vaststelling van de Kadernota door het college vastgesteld.

Het vraagt veel discipline van de organisatie en het bestuur om over een zo lange periode consequent dezelfde uitgangspunten toe te blijven passen. Daarom worden de ontwerp-Kadernota en het ontwerp-Handboek nadrukkelijk geplaatst in het Stedelijk Proces van ontwikkelen, inrichten en beheren. Enerzijds is er dan de verankering in de financiële systemen. Standaardisatie maakt het beter dan voorheen mogelijk om voorspellingen te doen over ontwikkel-, inrichtings- en beheerkosten. Deze worden vastgelegd in de begroting en in de beheersystemen. Hiervan afwijken geeft een afwijking in deze systemen en zal goedgekeurd moeten worden door het college.

Anderzijds is er de kwaliteitstoets. De ontwerp-Kadernota en het ontwerp-Handboek leveren de uitgangspunten en materialen, maar de esthetische kwaliteit van een ontwerp laat zich niet vangen in papier. In de praktijk gaat het immers ook om een integrale afweging waarbij een ontwerper een afweging moet maken tussen, functionaliteit, veiligheid en stedenbouwkundige kwaliteit om tot een mooi ontwerp te komen met een hoge verblijfskwaliteit. Deze toets moet voor **alle** ingrepen in de openbare ruimte worden gedaan zodat een er een einde komt aan ad hoc ingrepen gedurende de gebruikperiode, die de kwaliteit van de ruimte te niet doen.

In het kader van het Programma Binnenstad is de afspraak gemaakt dat de convenantpartners¹ betrokken zouden worden bij het opstellen van de Kadernota. Bij de start van het project zijn alle partners (Centrummanagement, Stichting Platform Gehandicapten Leiden, Vereniging Oud Leiden, Universiteit Leiden, Leiden Marketing, Bomenbond, StadsLab, Vecovab) uitgenodigd voor gesprekken. Dat heeft geresulteerd in een aantal gesprekken met StadsLab, Centrummanagement en Stichting Platform Gehandicapten Leiden.

In die gesprekken bleek er veel steun voor de gedachte dat er meer regie nodig is op de kwaliteit van de openbare ruimte, maar dat het hoge abstractieniveau van de Kadernota een inhoudelijke discussie in de weg stond. Met name StadsLab en het Centrummanagement gingen de uitdaging aan en waren bereid om al in een heel vroeg stadium mee te denken bij het schrijven aan de Kadernota. Op het moment dat er tastbare resultaten waren zijn er presentaties geweest voor Centrummanagement (met vertegenwoordigers van de Kamer van Koophandel, Leiden Marketing, Vecovab en diverse winkeliersverenigingen aanwezig) (2x), Ondernemersfonds Leiden en de wijkverenigingen van stadsdeel Centrum.

De betrokkenheid en invloed van StadsLab en Centrummanagement is bijzonder waardevol geweest bij het schrijven van de Kadernota. Naar aanleiding van de opmerkingen van StadsLab is de tekst van de Kadernota geheel herschreven. Mede onder invloed van het Centrummanagement is het concept van de speciale inrichting voor het kernwinkelgebied zoals die voor de "actieve stad" in Binnenste beter was vastgelegd losgelaten. Dat wil niet zeggen dat alle suggesties van StadsLab en de

stadspartners verenigd in het Centrummanagement zijn overgenomen. Er blijven verschillen van inzicht en gevallen waarin Stadslab en het Centrummanagement voorstellen doen voor aanpassingen op de Kadernota die haaks staan op de functie van het document.

Uit de gesprekken, de discussies bij de presentaties en de inspraakreacties blijkt uit het algemeen dat men de ambitie voor een hoogwaardige openbare ruimte steunt, maar moeite heeft om het document te plaatsen.

De Kadernota wordt geproduceerd als onderdeel van het Programma Binnenstad, maar ook in het kader van een professionaliseringsslag van de organisatie. Binnen die brede context zijn de Kadernota en het Handboek essentiële bouwstenen. Door standaardisatie en verbeterde aansluiting aan de beheerprocessen op elkaar wordt het mogelijk om met de bestaande budgetten gestaag te werken aan het gewenste eindbeeld.

Voor de stadspartners en insprekers lijkt dit voorbij te gaan aan concrete oplossingen, waarvan de meest in het oog springende zijn:

- wanneer gaat er iets gebeuren. (wanneer wordt het echt mooier en heel in de openbare ruimte, wanneer doen we iets aan de Haarlemmerstraat en de Breestraat);
- wat gaan er dan gebeuren;
- hoe wordt dit betaald, is er wel geld om het beeld dat wordt voorgespiegeld te realiseren als het niet eens lukt om nu de zaken op orde te hebben;
- hoe worden partners in de stad bij de inrichting en uitvoering betrokken;

Omdat bij de Kadernota een uitvoeringsprogramma ontbreekt, geeft de Kadernota kwaliteit openbare ruimte hier geen antwoord op. In directe gesprekken lukt het wel om die grotere context te duiden en uit te leggen. De zorgen over het beheer zijn lastiger weg te nemen. Daar zal de professionalisering van de organisatie zich moeten bewijzen.

Ook de corporaties zijn over het project geïnformeerd en die het nut en de noodzaak van een Kadernota en Handboek kwaliteit openbare ruimte 2025 onderschrijven

Financiën: De Kadernota kent geen apart uitvoeringsprogramma. Het is de ambitie om de kwaliteit te brengen met gelijkblijvende beheer- en onderhoudsbudgetten. Het gewenste eindbeeld zal worden bereikt door bij herinrichtingen, transformaties en groot onderhoud de openbare ruimte conform Kadernota en Handboek in te richten. De verwachting is dat dit mogelijk is behalve voor de elementenverharding.

De Kadernota kwaliteit openbare ruimte is opgebouwd rond standaardisatie en duurzaamheid. Voor elementen verharding geldt dat gebakken straatklinkers duurzamer en duurder zijn dan de betonnen straatklinkers die in de afgelopen jaren vanwege het inkoop voordeel veel zijn toegepast. De betonnen straatklinkers slijten echter sneller dan de gebakken straatklinkers. De betonnen straatklinkers slijten in ongeveer 15 jaar gebakken materiaal wordt in ongeveer 75 jaar afgeschreven. Betonnen straatklinkers zijn slecht her te gebruiken en niet kleurecht waardoor het straatbeeld al snel fletser en armoedig oogt.

Als betonnen straatklinkers overal vervangen worden door gebakken materiaal ontstaat er op de lange termijn, 22 jaar, een financieel voordeel. Dat vraagt wel dat er eerst een investering van ongeveer € 250.000 per jaar extra. Binnen de huidige financiële constellatie is het lastig om uitspraken te kunnen doen over de financiële gevolgen hiervoor omdat de gegevens nog niet compleet zijn.

Bij de perspectiefnota heeft de raad daarom € 600.000 ter beschikking gesteld om het effect van de Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 in de praktijk te kunnen beoordelen. Op basis van de

opgedane ervaringen zal het college een voorstel voorbereiden en dit bij de perspectiefnota ter besluitvorming aan de raad aanbieden.

Bijgevoegde informatie:

1. Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025
2. Ontwerp-Handboek kwaliteit openbare ruimte 2025
3. Nota van beantwoording Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025.

RAADSBESLUIT

De raad van de gemeente Leiden:

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders (rv.nr. van 2011), mede gezien het advies van de commissie,

BESLUIT

de Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 vast te stellen, waarin de volgende deelbesluiten zijn opgenomen:

1. alle ingrepen in de openbare ruimte worden getoetst aan de Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025. Daarbij worden de gevolgen voor de integrale kwaliteit van het ontwerp van de openbare ruimte getoetst en wordt de verblijfskwaliteit meegewogen;
2. de Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 heeft een looptijd van 14 jaar;
3. standaardisatie en duurzaamheid zijn randvoorwaarden voor een rustige en samenhangende openbare ruimte met een hoge kwaliteit;
4. de inrichting van de openbare ruimte is duurzaam. De inrichting heeft een lange levensduur en is goed te onderhouden;
5. in de hele stad wordt gebruik gemaakt van een beperkte selectie van inrichtings- en uitvoeringsprincipes en materialen;
6. voor de lijnen, gebieden en plekken in de stad gelden eigen uitgangspunten;
7. afwijkingen conform de Kadernota zijn alleen mogelijk voor de uitzonderlijke plekken die in de kwaliteitenkaart zijn opgenomen en draagt het college op zorg te dragen voor de daarvoor noodzakelijke beheer- en onderhoudsgelden;
8. het groen en blauwe netwerk in en rond de stad moet een robuuste structuur krijgen en moet met elkaar worden verbonden;
9. het stelsel van ringen en radialen krijgt een samenhangende structuur door een gestandaardiseerde en herkenbare weginrichting;
10. de openbare ruimte van de stad is op basis van gebruik en dichtheid verdeeld in vier gebieden:
 - a. het Bio Science Park;
 - b. het stationsgebied;
 - c. de binnenstad;
 - d. de mantel;die ieder een eigen set van inrichtings- en uitvoeringsprincipes en materialen hebben;
11. de binnenstad is het gebied binnen de singels;
12. in de stad zijn plekken aanwezig die zo uitzonderlijk zijn dat ze in hoge mate bijdragen aan de identiteit van Leiden. Deze uitzonderlijke plekken zijn aangegeven op de kwaliteitenkaart. Uitzonderlijke plekken volgen de inrichting van het gebied waarin ze liggen;
13. er is sprake van gedifferentieerd beheer waarbij de kwaliteit van de openbare ruimte wordt beoordeeld op belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde;
14. de kwaliteit van de lijnen, gebieden en plekken in de stad is voor de dichtheid en het gebruik vastgelegd in de kwaliteitenkaart die is opgebouwd uit:

- a. de laag voor lijnen van de hoofd-autoinfrastructuur van ringen, radialen en de wijkontsluitingswegen geordend naar gebruik;
 - b. de laag voor de lijnen van de groene en blauwe hoofdstructuur met daarin de verbindingspoorten van groene recreatieve routes met de omliggende groene gebieden: Kraaikade, Veenpolderpad, Hengelbrug, Broekweg, pont Rozenpad-Boterhuispolder, Zijlbrug, Spanjaardsbrug, Leiderdorpsebrug, Hoge Rijndijk, Heinekenpad, Grote Polderpad, Grote Polder, Vrouwenweg, Hofbrug, Rietpolderpad, Vlietweg, Brahm slaan-RWZ, Hoogkramerbrug, Trompweg, Velostrada, Veenwatering, Via A44, Haagse Schouw, Rhijnhofweg, knoop West, Wassenaarseweg, Nagtegaallaan, Rijnsburgerweg, Oegstgeesterweg, Haarlemmerweg en het Broekweg Viaduct;
 - c. de laag voor de gebieden geordend op de dichtheid van de bebouwing;
 - d. de laag van de plekken geordend naar het gebruik;
15. de volgende nota's in te trekken: Structuurelementen in het kader van Grip op kwaliteit (RV 06.0039) (Leiden, 2006), Beleidsplan Openbare Verlichting (RV 03.0142), (Leiden, 2004), Buitenruimte Binnenstad. Eerste kader voor de inrichting van de openbare ruimte in de Leidse Binnenstad (Leiden 1995).

Gedaan in de openbare raadsvergadering van,

de Griffier,

de Voorzitter,

TECHNISCHE INFORMATIE

Opsteller: Fred Goedbloed
Organisatieonderdeel: Ruimte- en milieubeleid
Telefoon: 7693
E-mail: fred.goedbloed@leiden.nl

Portefeuillehouder:

Onderwijs, sport en milieu

Onderwerp	Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 (inspraak verwerkt)
------------------	--

Besluiten:

1. kennis te nemen van de inspraakreacties op de ontwerp-Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 en de Nota van beantwoording inspraakreacties ontwerp-Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 vast te stellen;
2. het 2^e concept van de kwaliteitenkaart te vervangen door de definitieve kaart;
3. de raad voor te stellen: de Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 vast te stellen, met daarin de volgende deelbesluiten:
 - a. alle ingrepen in de openbare ruimte worden getoetst aan de Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025. Daarbij worden de gevolgen voor de integrale kwaliteit van het ontwerp van de openbare ruimte getoetst en wordt verblijfskwaliteit meegewogen;
 - b. de Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 heeft een looptijd van 14 jaar;
 - c. standaardisatie en duurzaamheid zijn randvoorwaarden voor een rustige en samenhangende openbare ruimte met een hoge kwaliteit;
 - d. de inrichting van de openbare ruimte is duurzaam. De inrichting heeft een lange levensduur en is goed te onderhouden;
 - e. in de hele stad wordt gebruik gemaakt van een beperkte selectie van inrichtings- en uitvoeringsprincipes en materialen;
 - f. voor de lijnen, gebieden en plekken in de stad gelden eigen uitgangspunten;
 - g. afwijkingen conform de Kadernota zijn alleen mogelijk voor de uitzonderlijke plekken die in de kwaliteitenkaart zijn opgenomen en draagt het college op zorg te dragen voor de daarvoor noodzakelijke beheer- en onderhoudsgelden;
 - h. het groen en blauwe netwerk in en rond de stad moet een robuuste structuur krijgen en met elkaar worden verbonden;
 - i. het stelsel van ringen en radialen krijgt een samenhangende structuur door een gestandaardiseerde en herkenbare weginrichting;
 - j. de openbare ruimte van de stad is op basis van gebruik en dichtheid verdeeld in vier gebieden:
 - i. het Bio Science Park;
 - ii. het stationsgebied;
 - iii. de binnenstad;
 - iv. de mantel;die ieder een eigen set van inrichtings- en uitvoeringsprincipes en materialen hebben;
 - k. de binnenstad is het gebied binnen de singels;
 - l. in de stad zijn plekken aanwezig die zo uitzonderlijk zijn dat ze in hoge mate bijdragen aan de identiteit van Leiden. Deze uitzonderlijke plekken zijn aangegeven op de kwaliteitenkaart. Uitzonderlijke plekken volgen de inrichting van het gebied waarin ze liggen;
 - m. er is sprake van gedifferentieerd beheer waarbij de kwaliteit van de openbare ruimte wordt beoordeeld op belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde;
 - n. de kwaliteit van de lijnen, gebieden en plekken in de stad is voor de dichtheid en het gebruik vastgelegd in de kwaliteitenkaart die is opgebouwd uit:

- i. de laag voor de lijnen van de hoofd-autoinfrastructuur van ringen, radialen en de wijkontsluitingswegen geordend naar gebruik;
- ii. de laag voor de lijnen van de groene en blauwe hoofdstructuur met daarin de verbindingspoorten met de omliggende groene gebieden: Kraaikade, Veenpolderpad, Hengelbrug, Broekweg, pont Rozenpad-Boterhuispolder, Zijlbrug, Spanjaardsbrug, Leiderdorpsebrug, Hoge Rijndijk, Heinekenpad, Grote Polderpad, Grote Polder, Vrouwenweg, Hofbrug, Rietpolderpad, Vlietweg, Brahmslaan-RWZ, Hoogkramerbrug, Trompweg, Velostrada, Veenwatering, Via A44, Haagse Schouw, Rhijnhofweg, knoop West, Wassenaarseweg, Nagtegaallaan, Rijnsburgerweg, Oegstgeesterweg, Haarlemmerweg en het Broekweg Viaductgebruik met daarin de uitzonderlijke plekken;
- iii. de laag voor de gebieden geordend op de dichtheid van de bebouwing;
- iv. de laag van de plekken geordend naar het gebruik;
- o. de volgende nota's in te trekken: Strukturelementen in het kader van Grip op kwaliteit (RV 06.0039) (Leiden, 2006), Beleidsplan Openbare Verlichting (RV 03.0142), (Leiden, 2004), Buitenruimte Binnenstad. Eerste kader voor de inrichting van de openbare ruimte in de Leidse Binnenstad (Leiden 1995)

Perssamenvatting:

De openbare ruimte is het podium waarop het stadsleven zich afspeelt. Het moet een plek zijn waar mensen zich prettig voelen en graag vertoeven. In het kader van het Programma Binnenstad wordt hier veel belang aangehecht. Op dit moment ontbreken de documenten die het mogelijk maken om te sturen op de verblijfskwaliteit of de integrale kwaliteit van de openbare ruimte.

De Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 en het Handboek kwaliteit openbare ruimte 2025 moeten in die lacune voorzien.

De Ontwerp-Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 stelt voor de komende 15 jaar de uitgangspunten voor de ontwikkeling, inrichting en het beheer van de openbare ruimte vast. Door voort te bouwen op de oplossingen en materialen die zich in Leiden al bewezen hebben en te kiezen voor duurzaamheid en standaardisatie wordt het straatbeeld fraaier. Er ontstaat meer rust en samenhang in de openbare ruimte.

Dat betekent niet dat alles zal veranderen of dat het saai wordt op straat. Bij elke ingreep in de openbare ruimte zal nog nadrukkelijker gekeken worden naar de kwaliteit van het ontwerp. Ontwerpers en beheerders worden uitgedaagd een goede afweging te maken tussen functionaliteit, veiligheid en stedenbouwkundige kwaliteit. Uiteindelijk geeft de integrale kwaliteit van het ontwerp de doorslag, waarbij de verblijfskwaliteit van de ruimte een belangrijk aandachtspunt is. Mensen moeten het prettig vinden om buiten te zijn. Het is met name die verbetering waar de stad enorm van zal opknappen.

Nota van beantwoording
inspraakreacties ontwerp-Kadernota kwaliteit
openbare ruimte Leiden 2025

Voorstel aan burgemeester en wethouders van Leiden betreffende de beantwoording van de inspraakreacties inzake de concept Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025.

Inleiding

In het besluit over het Programma Binnenstad van 19 februari 2008 wordt onder punt 5.c de ambitie uitgesproken om de kwaliteit en het beheer van de openbare ruimte van de binnenstad te vergroten. Het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte is een ambitie die voor een lange periode volgehouden moet worden om tot zichtbare resultaten te leiden.

Een dergelijk meerjarige inspanning vraagt naast aanpassingen in de werkwijze van de organisatie op het gebied van ontwikkelen inrichten en beheren om goede financiële afspraken over investeringen en beheer, maar ook om afspraken hoe die kwalitatief hoogwaardigere openbare ruimte er in de praktijk uit zal zien. Dat levert bijvoorbeeld een praktisch en handzaam instrument op dat het mogelijk maakt om voor de komende 15 jaar regie te voeren op de kwaliteit van de inrichting van de openbare ruimte.

De Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 is dat instrument. Het is ook niet meer en hoeft ook niet meer te zijn dan dat instrument. Het is immers een onderdeel van het grote geheel van aanpassingen in procedures, werkprocessen en het financiële systeem (het project Ontwikkelen Inrichten en Beheer en het project Beheerprocessen en Beheersystemen).

Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 doet dan ook alleen maar uitspraken over de kwaliteitseisen voor de inrichting van de openbare ruimte. Het zijn uitspraken op hoofdlijnen. Hoe dit zich vertaalt in materialen en meubilair wordt uitgewerkt in het bijhorende Handboek kwaliteit openbare ruimte 2025. Het Handboek is een afgeleid, maar zelfstandig document dat buiten de orde van deze inspraakprocedure valt en hier verder niet aan de orde is.

Voor de Kadernota is de verblijfskwaliteit van de openbare ruimte belangrijk. Dat vertaalt zich in een aantrekkelijke, duurzame, visueel rustige en samenhangende openbare ruimte. Die inrichting wordt gerealiseerd met kwalitatief hoogwaardige gestandaardiseerde materialen en meubilair. Die uitgangspunten leveren niet alleen een aantrekkelijk eindbeeld voor de binnenstad, maar voor de hele stad. Wat verklaart waarom de uitgangspunten van Kadernota op de hele stad van toepassing zijn.

Voor een kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte is meer nodig dan standaardisatie, duurzaamheid, goede werkprocessen en voldoende budget, uiteindelijk is de kwaliteit van het ontwerp doorslaggevend. De esthetische kwaliteit van een ontwerp laat zich echter niet vangen in papier. Zeker omdat elk ontwerp weer om maatwerk vraagt, waarbij een integrale afweging moet worden gemaakt tussen, functionaliteit, veiligheid en stedenbouwkundige kwaliteit. Daarom zullen alle ingrepen in de openbare ruimte op hun stedenbouwkundige kwaliteit worden getoetst zodat er een einde komt aan de ad hoc ingrepen in de openbare ruimte die afbreuk doen aan de kwaliteit van de stad.

Procedure

De inspraakprocedure is aangepast aan het hoge abstractie gehalte van de Kadernota. Dergelijke documenten op hoofdlijnen lenen zich niet goed voor stadsgesprekken in een vroeg stadium. Desondanks is wel actief gezocht naar gesprekspartners die al in een heel vroeg stadium bij het schrijven aan de Kadernota betrokken wilde worden.

Daarbij is geprofiteerd van het feit dat de Kadernota onderdeel is van de inspanningen in het kader van het programma Binnenstad. Als onderdeel van het programma Binnenstad valt de Kadernota onder de afspraken die zijn vastgelegd in het convenant over het uitvoeringsprogramma. De stadspartners die bij de Kadernota betrokken wilde worden, zijn² bij de start van het project een uitgenodigd om in gesprek te gaan.

² Centrummanagement, Stichting Platform Gehandicapten Leiden, Vereniging Oud Leiden, Universiteit Leiden, Leiden Marketing, Bomenbond, StadsLab, Vecovab.

De meeste partijen hebben aangegeven om in dat hele vroege stadium vooral geïnformeerd te willen worden, wat gerealiseerd heeft in een aantal gesprekken en vervolgens tot presentaties (Centrummanagement³ (2x), Stichting Platform Gehandicapten Leiden en StadsLab).

Met name de pleinengroep van het Stadslab bleek geïnteresseerd in de ontwikkeling van een Kadernota. Dat heeft ertoe geleid dat de pleinenmarathon die het Stadslab op 25 en 26 juni organiseerde met belangstelling werd gevolgd. Bovendien werd een vroeg concept (oktober 2010) ter commentaar aan de pleinengroep gestuurd. Een belangrijk punt van kritiek bleek het taalgebruik dat te ingewikkeld en te wollig zou zijn. Dat heeft geleid tot een revisie van de gehele tekst van de Kadernota en is terug te zien in de puntsgewijze opsomming van uitgangspunten in de kaders naast de tekst. De bewerking van de definitieve inspraakversie (maart 2011) is eveneens met de pleinengroep besproken. Er zijn een aantal gevallen waarin Stadslab voorstellen doet voor aanpassingen op de Kadernota die haaks staan op de functie van het boekje. Waar dat het geval is komt dat terug in de nota van beantwoording.

Ook het Centrummanagement heeft gebruik gemaakt van de uitnodiging om al in een vroeg stadium mee te praten over de kadernota. Het Centrummanagement heeft dan ook al uitgebreid commentaar geleverd op de oktoberversie van de kadernota. Ook het Centrummanagement vond de tekst te weinig concreet. De tekst is daarop aangepast. Ook is mede onder invloed van het Centrummanagement de beslissing genomen om het profiel van de “actieve stad” zoals die was vastgelegd in het project Binnenste Beter los te laten. Desondanks blijven er ook in het geval van het Centrummanagement fundamentele verschillen in inzicht over de functie van de kadernota. Waar dat het geval is komt dat terug in de nota van beantwoording.

Voordat de Kadernota naar het college werd gestuurd is de afdeling Stadsdelen nog om adviezen gevraagd hoe het document het beste in de inspraak kon worden behandeld. Dat heeft tot de afspraak geleid dat de Kadernota gepresenteerd en toegelicht zou worden op die plekken waar de afdeling Stadsdelen dat nuttig achtte. Dat heeft geleid tot presentaties voor de wijkverenigingen van het Centrum, voor het Ondernemersfonds en voor nogmaals het Centrummanagement.

Door de vroege contacten met het Centrummanagement kon het gebeuren dat presentatie plaats vond nadat het Centrummanagement al uitgebreid commentaar op de Kadernota had geleverd en daar ook weer een reactie op had ontvangen wat leidde tot de wat beknoptere formele inspraak via de Kamer van Koophandel.

Thematisch overzicht van de inspraakreacties

Algemeen
Beheer
Participatie
Standaardisatie
Duurzaamheid
Toegankelijkheid

Ingekomen reacties

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	Thema: Algemeen		
A	Ingebracht door: Stadslab Het is jammer dat een boekje dat over zo een leuk onderwerp gaat in de formulering van wat de	Eens dat het een leuk onderwerp is, maar oneens dat dit tot een ander soort tekst zou moeten leiden. Er is een verschil tussen een	Geen

³ Bij bijeenkomst van het centrummanagement waren ook vertegenwoordiger van de Kamer van Koophandel, Leiden Marketing, Vecovab en diverse winkeliersverenigingen aanwezig.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	ambities voor de beeldkwaliteit zijn niet verder komt dan sober en doelmatig. Dat maakt het jammer genoeg toch weer een wat droog abstract stuk, terwijl dat niet de bedoeling lijkt te zijn van de opdrachtgevers.	<p>essay over het belang van een goede inrichting van de openbare ruimte en een kaderstellend document waarin de ambities voor de beeldkwaliteit van de gemeente worden beschreven.</p> <p>Die ambities gaan wel degelijk verder dan sober en doelmatig, het uitgangspunt voor de inrichting van de openbare ruimte is de belevingskwaliteit. Dat is een nieuw en wezenlijk ander uitgangspunt. Om dat te bereiken wordt niet voor niks de toets op de kwaliteit van het ontwerp van de inrichting op verschillende plekken in het document benadrukt.</p>	
B	Ingebracht door: Centrummanagement Wij verwachten naast de Kadernota nog een document met een catalogus met materialen.	Eens. Naast de Kadernota wordt een Handboek kwaliteit openbare ruimte 2025 opgeleverd dat ondubbelzinnig is over de wijze waarop het een en ander moet worden uitgevoerd.	Geen.
C	Ingebracht door: Stadslab De Kadernota blijft te vrijblijvend. Een goede procesmatige uitwerking van toetsing, taken, verantwoordelijkheden, en financiën ontbreekt. De Kadernota zal daarom minder impact hebben dat mogelijk is.	<p>Oneens. De Kadernota is een instrument waarin de kaders voor de kwaliteit van de inrichting van de openbare ruimte worden beschreven.</p> <p>Bovendien, wil een dergelijk instrument ook op de lange termijn richtinggevend blijven, dan moet het juist niet te zeer verweven zijn met de huidige organisatie, die immers maar een moment opname is.</p> <p>In die context volstaat het om voor te schrijven dat elke ingreep in de openbare ruimte getoetst moet worden op de gevolgen voor de kwaliteit van de inrichting, zonder daar expliciet de Tacor (Toets- en adviescommissie openbare ruimte) bij te noemen.</p>	Geen.
D	Ingebracht door: Stadslab Hoe gaat de Kadernota helpen in de afstemming tussen allerlei ingrepen beter organiseren. Het gaat daar	Eens. Een verbetering van de afstemming tussen processen in de openbare ruimte is een belangrijk aandachtspunt, maar wordt ingebed in een grotere verbeteringsslag waar	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	toch te vaak fout	de Kadernota en het Handboek overigens wel belangrijk in zijn.	
E	Ingebracht door: Centrummanagement, Wij verwachten naast de Kadernota nog een document met beheer- en onderhoudsuitspraken over kwaliteit van beheer, onderhoud en herstel.	Eens. Afspraken over de kwaliteit van beheer, onderhoud en herstel zullen uiteindelijk in dienstverleningsovereenkomsten met de beheerdienst worden vastgelegd. Dit wordt op dit moment uitgewerkt, maar hoe dat vorm zal krijgen is nu nog onduidelijk.	Geen.
F	Ingebracht door: Stadslab Wie houdt toezicht op beeldkwaliteit	De Tacor.	Geen.
G	Ingebracht door: Centrummanagement In de Kadernota in de versie van oktober een omschrijving voor belevingswaarde toevoegen onder de 3^e alinea van paragraaf 4.2 Kwaliteit. Nu wordt belevingswaarde niet omschreven terwijl het buitengewoon belangrijk is voor de aantrekkelijkheid van de stad voor gebruikers en bezoekers.	Oneens. Net als de esthetische kwaliteit van het ontwerp laat de belevingswaarde zich moeilijk op papier vangen. Voor de Kadernota is het ook niet noodzakelijk om dit te willen vangen in woorden, het is de functie van de Kadernota om dit als leidend principe te verankeren in het toetsingsproces.	Geen.
H	Ingebracht door: Centrummanagement In de Kadernota in de versie van oktober het karakter benoemen van de gebieden: Bio Science Park ((inter)nationaal, regionaal), Stationsgebied (nationaal, regionaal), binnenstad (nationaal, regionaal, lokaal), de mantel (regionaal, lokaal).	Oneens. Het expliciteren van deze overwegingen leidt af en (belangrijker) is ook niet essentieel voor het boekje.	Geen.
I	Ingebracht door: Stadslab Begrijpen de overwegingen om voor een Kadernota en Handboek te kiezen, maar het wordt er niet overzichtelijker op. Is het niet mogelijk om voor de verschillende gebieden of desnoods alleen voor de Binnenstad een publieksversie te maken waarin het kader en de voorschriften met materialen samen worden gebracht?	Dat kan op een later moment een keuze zijn. Op dit moment moeten Kadernota en Handboek eerst nog worden vastgesteld.	Geen
	Thema: Beheer		

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
J	<p>Ingebracht door: Centrummanagement, Stadsrab</p> <p>Is het wel mogelijk om met gelijkblijvend budget de kwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren? Schoon, heel en veilig klinkt goed, maar heeft hier weinig extra inhoud. Juist het technische beheer, het mooi houden van de stad, laat veel te wensen over en dat lijkt niet met deze nota te worden opgelost</p>	<p>Oneens. De cyclus van ontwikkeling, inrichting en beheer kan beter op elkaar worden afgestemd wat naar verwachting in combinatie met standaardisatie en schaalvoordelen een efficiëncyslag betekent.</p> <p>De kadernota is een onderdeel van deze professionalisering van de stedelijke cyclus en legt dwarsverbanden die nu nog ontbreken.</p> <p>Desondanks is er een incidenteel extra budget vrijgemaakt om het kwaliteitsverlies door het gebruik van betonnen straatkeien te stoppen.</p>	<p>In de perspectiefnota heeft de raad €600.000 gereserveerd om een eerste proef met de vervanging van betonnen straatklinkers door gebakken materiaal mogelijk te maken. Op basis van de resultaten van deze proef worden vervolgstappen in beeld gebracht en ter besluitvorming voorgelegd.</p>
K	<p>Ingebracht door: Centrummanagement</p> <p>Is er een uitvoeringsprogramma waardoor gebieden in betonnen straatkeien met voorrang in gebakken materiaal uitgevoerd kunnen worden</p>	<p>Er is geen uitvoeringsprogramma bij de Kadernota. De kadernota is een onderdeel van een bredere ambitie om de stedelijke cyclus te professionaliseren. De kwaliteitslag moet geen eenmalige inspanning zijn, maar het resultaat van een consequent uitgevoerde lange termijn ambitie.</p> <p>Het naar voren trekken van gebieden waar betonnen straatkeien zijn toegepast en die nog niet zijn afgeschreven is kapitaalvernietiging. Dat laatste vraagt om een zorgvuldige financiële afweging waar ook de staat van het reguliere wegonderhoud in mee moet worden genomen. Leiden is immers als wegbeheerder verantwoordelijk voor de kwaliteit van de weg.</p> <p>Desondanks is er een incidenteel extra budget vrijgemaakt om het kwaliteitsverlies door het gebruik van betonnen straatkeien te stoppen.</p>	<p>Geen.</p>
L	Ingebracht door:	Oneens. Hoewel er van alles te	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	Centrummanagement Bij voorkeur de Haarlemmerstraat vervroegd aanpakken volgens de nieuwe uitgangspunten	zeggen is over de beeldkwaliteit van de Haarlemmerstraat: de technische kwaliteit van het wegdek is uitstekend. Vanuit technisch oogpunt kan het wegdek nog jaren mee. Het vervroegd afschrijven van de Haarlemmerstraat vraagt dan ook om een zorgvuldige financiële afweging waar ook de staat van het reguliere wegonderhoud elders in de stad in betrokken moet worden. Leiden is immers als wegbeheerder verantwoordelijk voor de kwaliteit van de weg.	
M	Ingebracht door: Centrummanagement Bij voorkeur de Herenstaat vervroegd aanpakken volgens de nieuwe uitgangspunten.	Oneens. Het vervroegd aanpakken is ook een financiële afweging die in samenhang met het budget voor het reguliere wegonderhoud moet worden bekeken. Eens. Voor de historische aanlooproutes wordt een uitzondering gemaakt zodat gekozen kan worden om de historische linten uit te voeren zodat dit meer overeenkomt met de historische binnenstad.	De mogelijkheid om de historische aanlooproutes naar de stad een extra accent te geven door gebruik te maken van de inrichtingsprincipes en materialen van binnenstad is in de tekst opgenomen.
N	Ingebracht door: Centrummanagement Bij voorkeur de Steenstraat vervroegd aanpakken volgens de nieuwe uitgangspunten. Dit is het visitekaartje van de stad voor toeristen!	Oneens. Het vervroegd aanpakken is ook financiële afweging die in samenhang met het budget voor het reguliere wegonderhoud moet worden bekeken. Eens. Volgens de Kadernota heeft de binnenstad een bovenstedelijk belang, wordt bijzonder intensief gebruikt en moet een inrichting hebben die daarbij aansluit. Eens. De Steenstraat ligt binnen de Singels en valt onder de standaard van de Binnenstad. Eens. Vanuit het Programma Binnenstad wordt veel aandacht gegeven aan de aanlooproutes tussen de	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
		bronpunten en binnenstad.	
O	Ingebracht door: Centrummanagement Toevoeging hoofdstukje 4. <i>Beheren en onderhoud</i>	<p>Oneens. De Kadernota volgt de definities zoals die gehanteerd worden in het grotere project dat moet leiden tot een professionalisering van het stedelijke proces.</p> <p>Het hoofdstuk Beheer geeft op een heel abstracte manier waarop beheerd kan worden, niet wie, wat wanneer doet. Als dat wel het geval zou zijn heeft de Kadernota slechts een heel beperkte houdbaarheid.</p>	Geen
P	Ingebracht door: WMO De kwaliteitsindex is te grof om investeringen in het beheer op in te richten. De adviesraad pleit dan ook voor om investeringen aan doelgroepen te koppelen.	<p>Oneens. Nadat in de Kadernota de ambitie is uitgesproken om in de hele stad de kwaliteit van de openbare ruimte na een hoger niveau te tillen wordt in het hoofdstuk beheer het concept gedifferentieerd beheer geïntroduceerd.</p> <p>De reden hiervoor is dat het voor een goed beheersysteem wenselijk is om rekening te houden met het feit dat niet de hele stad op dezelfde manier wordt gebruikt. Immers, ondanks het feit dat de hele stad op hetzelfde hoge niveau wordt ingericht zullen sommige delen van de stad sneller slijten en vervuilen domweg omdat ze meer of anders gebruikt worden (denk daarbij bijvoorbeeld aan het stationsgebied of het Lammerschansplein.</p> <p>De matrix en de kwaliteitskaart brengen dichtheid en dat gebruik van de stad in beeld.</p>	Geen
Q	Ingebracht door: WMO De adviesraad onderschrijft het belang van een goed beheersysteem en de noodzaak om dat als organisatie en bestuur te onderhouden en serieus te nemen.	Eens.	Geen
Thema: Participatie			

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
R	<p>Ingebracht door: Ondernemersfonds De Kadernota lokt een botsing van verwachting uit. Enerzijds de bestuurlijke verwachting van standaardisering, centrale aansturing en rust in het straatbeeld, anderzijds de private verwachting van toenemende betrokkenheid, meer maatwerk en meer zelfregie. ... wij zijn toe aan verbetering van het overlegklimaat.</p>	<p>Eens. Het overleg met de stad en de verschillende partners in de stad is belangrijk. In verschillende projecten wordt ervaring opgedaan met andere werkvormen om de meest betrokken partners bij projecten en bij hun leefomgeving te betrekken. Vaak gebeurt dit naast de reeds bestaande overlegvormen. Deze kadernota is daar een voorbeeld van. In lijn met de afspraken die gemaakt zijn in het project binnenstad is er voor deze kadernota contact gezocht met de partners die hebben aangegeven in een vroeg stadium bij de Kadernota betrokken te willen zijn. Dat heeft op een aantal onderdelen geleid tot grote aanpassingen. Niet alleen van de tekst, maar ook van de opzet van de Kadernota.</p> <p>Dat heeft onder meer tot het besef geleid dat ambities met de openbare ruimte pas op de lange termijn zichtbaar worden. Een kader voor de inrichting van de openbare ruimte moet dan ook voor langere zijn geldigheid behouden wat alleen maar kan als de strekking van het boekje zoveel mogelijk ontdaan wordt van de organisatorische en politieke actualiteit die immers kan wijzigen.</p> <p>Het verbeteren van het overleg met de partners in de stad blijft een belangrijk punt van aandacht, maar de Kadernota is niet de plek om dit te regelen.</p>	Geen
S	<p>Ingebracht door: Centrummanagement Wij missen op dit document de samenwerking met investeerders, eigenaren, vastgoedbeheerders, woningbouwcorporaties, vecovab. Binnen het</p>	<p>Oneens. De Kadernota is niet de plek om die samenwerking te regelen. De kadernota is een instrument dat noodzakelijk is om regie te kunnen voeren op beheer, onderhoud en inrichting van de openbare ruimte. In</p>	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	ondernemersfonds wordt op dit moment nagedacht over samenwerking in delen van de stad in het beheer van de openbare ruimte. Gedacht kan worden aan het bundelen van budgetten voor beheer en onderhoud en gezamenlijke inkoop.	combinatie met het handboek is het een richtlijn voor alle partijen waaraan de inrichting van de openbare ruimte moet voldoen. Een document om die samenwerking te regelen is zeker wenselijk, maar dat moet een ander document zijn dat naast de Kadernota wordt ontwikkeld. Het maakt de Kadernota onnodig zwaar en kwetsbaar.	
T	Ingebracht door: Centrummanagement De overgang tussen publiek en privaat is vaak rommelig, daar zou meer in samenspraak ontwikkeld moeten worden	Eens. De Kadernota is niet de plek om dit te regelen omdat de nota het bestaande beleid volgt. Als verbetering van bestaande processen wenselijk is moet dat worden opgepakt in de context van de processen en niet in een document dat alleen uitspraken doet over de kwaliteitseisen voor de openbare ruimte.	Geen
U	Ingebracht door: WMO De adviesraad mist de wijze waarop afwegingen worden gemaakt. De adviesraad is van mening dat bij afwegingen de belangen van de gebruikers en meer specifiek de mensen met een beperking en hun eventuele hulpmiddelen worden betrokken.	Oneens. De Kadernota volgt het bestaande beleid. De wijze waarop gebruikers worden betrokken bij de inrichting of herinrichting van de stad is in andere documenten en andere processen geregeld. Bij het opstellen van de Kadernota is gekeken naar documenten met voorstellen om de inrichting van de openbare ruimte beter aan te laten sluiten bij mensen met beperkingen. (Dit is overigens een vrij gebruikelijke stap van ontwerpers.) Wat hierbij lastig is, is dat de adviezen niet altijd eenduidig zijn. Een straat op één niveau zonder banden is prettig voor een groep gehandicapten, maar minder geschikt voor visueel gehandicapten. De inrichting van een straat is maatwerk waarbij een veelheid van belangen tegen elkaar wordt afgewogen.	Geen
	Thema: Standaardisatie		
V	Ondernemersfonds De Kadernota spreekt met	Eens. De Kadernota en het Handboek maken uit het	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	<p>geen woord over de participatie van gebruikers in het inrichtingsproces, over private medeverantwoordelijkheid en over de mogelijkheid dat die gebruikers wel eens lokale herkenbaarheid en maatwerk kunnen vragen, tegen de standaardisering in.</p>	<p>spectrum van alle beschikbare materialen een selectie.</p> <p>Echter de Kadernota en Handboek sluiten wel zoveel mogelijk aan het bestaande beleid en dus ook bij de bestaande praktijk. In de door de wegcategoryering reeds gestandaardiseerde omgeving is de toevoeging van de Kadernota dat er met goede materialen en met betrouwbare, zich reeds bewezen, oplossingen moet worden gewerkt.</p> <p>Het uitgangspunt van de Kadernota is dat de introductie en discussie die nu per project weer gevoerd moet worden over weer nieuwe stenen en tegels de aandacht afleidt van waar het over zou moeten gaan: kan de ontwerper ontwerpen of heeft hij of zij een kunstje nodig. Aan de kwaliteit van het ontwerp worden voor het eerst eisen gesteld, bovendien wordt de toets op het ontwerp verplicht gesteld.</p> <p>Natuurlijk moeten bij die discussie de gebruikers en andere partners in het gebied worden betrokken. Maar dankzij de kaders van de Kadernota wordt de discussie dan wel gevoerd op het niveau waarover het moet gaan, wordt er een mooi en goed product afgeleverd dat aan de wensen van de betrokken partijen voldoet <u>en</u> de tand des tijds kan weerstaan, of ziet het er naar 5 jaar al niet meer uit.</p>	
W	<p>Ingebracht door: Universiteit Leiden Het ringenstelsel is gevoeglijk bekend. Naar de mening van de Universiteit is dit stelsel van levensbelang voor de stad en met name de binnenstad.</p> <p>Als het de gemeente ernst is met het realiseren van dit</p>	<p>Oneens. De Kadernota is niet de plek om dit te regelen. De Kadernota is een instrument om de ambities voor de kwaliteit van de openbare ruimte mee vast te leggen.</p> <p>Voor al die onderwerpen die het domein van de inrichting van de openbare ruimte raken</p>	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	ringenstelsel dan volstaat het niet om hier in vage algemene termen ambities over te formuleren maar dient in deze kadernota een doelgerichte aanpak beschreven te worden hoe dit ringenstelsel gerealiseerd wordt.	volgt de Kadernota het bestaande beleid. De ambities voor bereikbaarheid zijn vastgelegd in een aantal daarvoor relevante documenten als de Structuurvisie Leiden 2025 (Leiden, 2009) en de Kadernota Bereikbaarheid (Leiden, 2009).	
X	Ingebracht door: WMO De adviesraad neemt aan dat bij de inrichtingsprincipes rekening wordt gehouden met de (hoofd)voetgangerstructuur uit het destijds vastgestelde Gemeentelijk Verkeer en Vervoersplan.	Eens. De Kadernota vervangt niet het GVVP. De hoofdstructuur die in het GVVP is vastgesteld is het uitgangspunt.	Geen.
IJ	Ingebracht door: Stadslab Wordt de argumentatie voor keuzes in materialen en inrichtingsprincipes in het Handboek gegeven?	Nee. In eerste versie van het Handboek gebeurde dit wel, maar werkte contraproductief doordat het discussies uitlokte. Bovendien kreeg het Handboek daardoor teveel het karakter van een beleidsnota waarover nog discussie mogelijk was. Het advies om in dergelijke documenten stelliger te zijn heeft hier tot een schifting geleid.	Geen gevolgen voor deze versie van de Kadernota.
Z	Ingebracht door: Stadslab, Centrummanagement Waar ligt de grens van de binnenstad, is dat de singel en ook de buitenrand van de singel.	De grens van de Binnenstad is de Singel. De Singel vormt een eigen eenheid die verder wordt uitgewerkt in het project voor de groene Singelrand. De Kadernota doet daar geen uitspraken over.	Geen
Aa	Ingebracht door: Centrummanagement Geldt voor de hele binnenstad dezelfde standaard voor materiaal, meubilair, inrichting en verlichting?	Binnen de Singels worden dezelfde materialen en hetzelfde meubilair toegepast. Ook gelden dezelfde regels voor het ontwerp, uitvoering en onderhoud.	Geen
Bb	Ingebracht door: Universiteit Leiden Ten behoeve van het Bio Science Park is een goed doordacht en ruimtelijk hoogwaardig plan voor de "Hollandse campus" ontworpen. De Universiteit spreekt nadrukkelijk de verwachting uit dat dit gedachtengoed leidend zal	Eens. De Kadernota volgt het bestaande beleid. De uitgangspunten voor de Bio Science Park worden ongewijzigd overgenomen in het Handboek kwaliteit openbare ruimte 2025.	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	zijn voor de verder invulling op basis van deze Kadernota en dat dit niet leidt tot een gewijzigde aanpak.		
Cc	<p>Ingebracht door: Universiteit Leiden Er is een verschil in woon en werkgebieden in de mantel. Dat is onder meer terug te zien in de materialisering en inrichting van die gebieden. Dat zou op de kaart terug moeten komen.</p> <p>Als die gebieden een transformatie ondergaan zal dit gevolgen hebben voor de inrichting van het gebied.</p>	<p>Eens. In het handboek wordt uitgewerkt wat de standaardmaterialen zijn voor bedrijventerreinen. Overigens verschillen de gebruikte materialen minder van de inrichting van woonwijken dan wordt aangenomen. Elementen verharding of asfalt in de straten 30*30 tegels in de trottoirs.</p> <p>Oneens wat betreft het apart intekenen van bedrijventerreinen in een kaartje. De kadernota moet 15 jaar meegaan. Het te gedetailleerd intekenen van dergelijke ruimtelijke ambities is eerder een onderwerp voor de Structuurvisie dan voor een Kadernota die grove indeling van de stad moet maken</p>	Geen.
Dd	<p>Ingebracht door: Universiteit Leiden De beschrijving van het stationsgebied en de stedenbouwkundige opgave die daar ligt wordt niet of te summier in de Kadernota behandeld.</p>	<p>Eens. Echter: de Kadernota is niet de plek om dit te regelen. De Kadernota is een instrument om de ambities voor de kwaliteit van de openbare ruimte mee vast te leggen.</p> <p>De ruimtelijke ambities voor het stationsgebied zijn vastgelegd in de Structuurvisie en het programma binnenstad en worden verder uitgewerkt in de projectgroep die zich met het stationsgebied bezighoudt.</p>	Geen.
Ee	<p>Ingebracht door: Centrummanagement Verzoek om de historische lantaarnpalen ook door te zetten in de Zuidelijke Schil</p>	<p>Oneens. Er is geen historische onderbouwing om de historische lantaarnpaal uit de binnenstad ook in de Zuidelijke Schil toe te passen. Zie daarvoor het onderzoek: Van Steen naar Groen. Een historische analyse van het Leidse straatbeeld in de Zuidelijke Schil. Unit Monumenten en Archeologie (Leiden, december 2010).</p>	Geen.
Ff	Ingebracht door:	Eens, de historische lantaarn	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	Centrummanagement Is een historische lantaarnpaal wel tijdloos en sober?	is niet sober. Aan de andere kant, in de 16 ^e eeuw had men waarschijnlijk een heel ander soort straatverlichting. De beslissing over de standaardisatie van de straatverlichting is echter al eerder gevallen en daarbij is besloten dat dit de verlichting voor de Leidse binnenstad is. (Zie paragraaf 4.3.4.) De Kadernota neemt zoveel mogelijk het bestaande beleid over dus ook deze beslissing.	
Gg	Ingebracht door: Stadslab In de Kadernota past een kwaliteitstandaard voor groen, water en aard van het beheer (strak of speels, grootte van bomen)	Oneens. Dit is niet het detailniveau waarover de Kadernota uitspraken moet doen.	Geen.
Hh	Ingebracht door: Ons Doel In de Kadernota wordt nog eens benadrukt dat de vastgestelde voorkeursvolgorde van inzamelmiddelen gerespecteerd wordt. Dat betekent dat het huisvuil zoveel mogelijk inpandig wordt ingezameld tot het moment van inzamelen. Ons Doel geeft aan voorstander te zijn van ondergrondse wijkcontainers in de openbare ruimte.	Oneens. De voorkeursvolgorde van inzamelsystemen in geen onderwerp voor de Kadernota. De Kadernota gaat uit van het bestaande beleid. De voorkeursvolgorde van inzamelmiddelen is op 13 mei 2010 in het college vastgesteld (B&W no 10.0341). De reden om aandacht te vragen voor inzamelsystemen in de Kadernota is dat het inzamelvoertuig en de wijze van inzamelen grote gevolgen hebben voor de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Hier wordt vaak te gemakkelijk overheen gestapt.	Geen.
	Thema: Duurzaamheid		
li	Ingebracht door: Stadslab Apart aandacht besteden aan het ontwerpen van de openbare ruimte; m.a.w. kaders bieden voor stedenbouwkundige werk; een goed ontwerp.	Oneens. De esthetische kwaliteit van het ontwerp laat de belevingswaarde zich moeilijk op papier vangen, zeker omdat er ook een relatie is met de omgeving waardoor er sprake is van maatwerk. Bovendien moet de Kadernota niet verstikkend gaan werken. Een kwalitatief hoogwaardig ontwerp van de openbare ruimte is vooral het product van goede ontwerpers. Naast	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
		kaders moet er ook ruimte zijn voor de creativiteit van de ontwerpers .	
Jj	Ingebracht door: Stadslab Opvallend dat elke verwijzing naar pleinen en het belang er van als structuurdragers in voor het stedelijk weefsel ontbreekt	<p>Eens. In een eerder versie is geprobeerd een aantal pleinen te benoemen als bijzondere plekken later is deze gedachte op grond van de volgende overwegingen losgelaten:</p> <p>1. Het uitgangspunt van de Kadernota is dat kwaliteit ontstaat uit de combinatie van een goed ontwerp en het gebruik van een beperkt palet van hoogwaardige materialen en inrichtingsprincipes.</p> <p>2. Vanuit dat perspectief zijn pleinen bij uitstek de plekken waar van de ontwerpers een extra inspanning verwacht mag worden, maar omdat ze al gebruik kunnen maken van kwalitatief hoogwaardig materiaal is het onnodig, maar ook onwenselijk om hier allerlei vrijheden in materiaalgebruik te introduceren.</p> <p>Overigens heeft de opmerking dat pleinen ook structuurdragers zijn geleid tot een zorgvuldiger gebruik van het woord structuurdrager. Dat heeft ertoe geleid dat oorspronkelijk de tekst geheel herschreven is. Het boekje heeft daardoor erg aan helderheid gewonnen.</p>	Geen.
Kk	Ingebracht door: Stadslab, Centrummanagement Een verkeerskundige inrichting domineert in Leiden waardoor er een overdaad aan verkeersborden en maatregelen het beeld domineert. De helft kan weg, dat is tevens een bezuiniging.	Eens. Er zit echter een spanningsveld door de wettelijk verplichte borden en een grote vraag om meer bewegwijzering vanuit verschillende partijen in de stad.	In het programma Binnenstad staat een kadernota voor de bebording opgevoerd. Deze wordt volgend jaar geschreven.
Lls	Ingebracht door: Stadslab, Centrummanagement Duidelijkere uitspraken over de kwaliteit van de bomen en groen, de vitaliteit en onderhoud laten veel te wensen over. In de Kadernota	<p>Oneens. De Kadernota is duidelijk over het belang van bomen en de toegevoegde waarde ervan. Zie bijvoorbeeld 3.1 en 4.3.2.</p> <p>Eens. De Kadernota beschrijft niet hoe de gemeente het</p>	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	staat niet wat de gemeente hieraan gaat doen.	behoud van het groen zal gaan verbeteren, maar formuleert dit wel als een ambitie en ontwerpogave.	
Mm	Ingebracht door: Stadsrab, Centrummanagement Geef de bomen een kans om volwassen te worden! De bomen in de binnenstad krijgen te weinig ruimte in de bestrating. Daarmee sterven de belangrijkste structuurdragers af. Ook feestverlichting doet de oudere bomen geen goed.	Eens. Hoofdstuk 4.3.2. heet niet voor niets Robuuste Bomen. De Kadernota legt de eis vast dat er bij het ontwerp voldoende ruimte gereserveerd moet worden voor volgroeide bomen boven en onder de grond. Dat is voortaan een inrichtingseis waaraan een ontwerp getoetst wordt.	Geen.
Nn	Ingebracht door: Vereniging de Hollandsche molen In de nota worden uitzonderingen op de "standaard" inrichting op gebieden en lijnen kenbaar gemaakt en apart gemeld. In deze opsomming van afwijkingen ontbreekt ... de molenbiotoop van de negen molens die in Leiden zijn gelegen.	Eens, maar de Kadernota houdt vast aan het bestaande beleid tenzij anders vermeld. Het belang van de Molenbiotoop is op andere plekken vastgelegd en wordt in andere procedures bewaakt.	Geen.
Oo	Ingebracht door: Centrummanagement Suggestie om bankjes op te nemen als structurerend element in de laatste zin van de 3 ^e alinea onder 3.1.1.: <i>Dat wat wel gewenst is, een boomstructuur en bankjes bijvoorbeeld, moet voldoende kwaliteit kunnen hebben om structuur te geven.</i>	Oneens. Het uitgangspunt van de Kadernota is dat meubilair te vluchtig is om als structuurdrager te functioneren. Het is dan onlogisch om bankjes als structurerend element op te voeren.	Geen.
	Toegankelijkheid		
Pp	Ingebracht door: WMO In deze kadernota ontbreekt echter het kwaliteitsaspect toegankelijkheid openbare ruimte. Wij zien dit graag dit aspect en de uitgangspunten hiervan terug in deze kadernota.	Eens. Toegankelijkheid is een van de aandachtspunten in de Kadernota. De kadernota volgt een logische opbouw waarbij het een uit het ander volgt. Hoog in de hiërarchie staat het uitgangspunt dat bij een ingreep in de openbare ruimte te volgen voor de integrale kwaliteit van het ontwerp worden getoetst waarbij de verblijfskwaliteit wordt meegenomen. (Pagina 10	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
		<p>onder 2.1) Die verblijfskwaliteit geldt voor alle gebruikers.</p> <p>In de 2^e subhoofdstuk over de inrichting (4.1.2. pagina 25) wordt expliciet geëist dat bij de inrichting van de openbare ruimte in de hele stad aandacht moet zijn voor de meest kwetsbare gebruikers en worden gebieden gespecificeerd waar dit nog eens extra de aandacht zou moeten krijgen.</p>	
Qq	<p>Ingebracht door: Platform Gehandicapten Leiden onderschrijft de ambitie uit de Kadernota op pagina 25 onder 4.1.2. 2^e alinea derde regel: "het ontwerp van ... aan het ontwerp."</p> <p>Voor blinden en slechtzienden zijn niveauverschillen soms echter een oriëntatiepunt en het wegnemen hiervan moet weloverwogen gebeuren. Het Platform verzoekt de gemeente dan ook om hier in samenspraak met het Platform en deskundige organisaties naar te kijken.</p>	<p>Eens. De Kadernota volgt het bestaande beleid. De overlegvormen die inmiddels hiervoor gevonden zijn blijven actief.</p> <p>Heel lastig is natuurlijk dat hier de belangen van de slechtzienden botsen met diegenen die slecht ter been zijn.</p> <p>Het onderwerp is belangrijk genoeg om in het Handboek terug te laten komen.</p>	Geen.
Rr	<p>Ingebracht door: Centrummanagement Suggestie om de laatste zin van de 1^e alinea onder 3.1.2: Als volgt uit te breiden: <i>Anticiperend op de vergrijzing zijn er in de mantel zeven woonservicezones benoemd: Kopermolen, Stevensbloem, Luifelbaan, Wagnerplein, Kooiplein, Diamantlaan en zorgcentrum Roomburg. Ook <u>station naar LUMC, station naar Haarlemmerstraat en Breestraat.</u></i></p>	Eens.	<p>De zin wordt als volgt aangepast: <i>Anticiperend op de vergrijzing zijn er in de mantel zeven woonservicezones benoemd: Kopermolen, Stevensbloem, Luifelbaan, Wagnerplein, Kooiplein, Diamantlaan en zorgcentrum Roomburg. In deze gebieden, maar ook bij de belangrijke openbaar vervoersknooppunten als Leiden Centraal, <u>station Lammenschans en station De Vink en bij de haltes die toegang geven tot Haarlemmerstraat en Breestraat is de bereikbaarheid voor mindervaliden een belangrijk aandachtspunt. Hetzelfde geldt voor de omgeving van het LUMC en het Diaconessenhuis.</u></i></p>

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
Ss	Ingebracht door: Ons Doel In de Kadernota missen wij de Lorentzhof in het rijtje van woonservicezones. Naar onze mening zou de Lorentzhof aan het rijtje toegevoegd moeten worden.	Oneens. De Kadernota gaat uit van bestaand beleid. De gemeenteraad heeft op 15 oktober 2009 nog een besluit genomen over het aantal woonservicezones.	Geen.
Tt	Ingebracht door WMO: De hoeveelheid gebruikers is geen goede maat voor het gewenste investeringsniveau.	Oneens. De stelling is niet dat er alleen in een ruimte geïnvesteerd hoeft te worden als er veel gebruikers zijn, maar dat een ruimte die door velen wordt gebruikt sneller zal slijten en sneller zal vervuilen. Voor een goed beheerbeleid is het verstandig om dit te onderkennen en daar bij de verdeling van de onderhouds- en beheerbudgetten rekening mee te houden.	Geen.

Conclusie

Hoewel veel partijen in de stad positief staan tegenover de gedachte van een Kadernota voor de kwaliteit van openbare de ruimte verschillen de opvattingen over wat de functie van een Kadernota zou moeten zijn.

Vanuit de gemeentelijke organisatie wordt de Kadernota gezien als een instrument dat noodzakelijk is om de processen die te maken hebben met het ontwikkelen, inrichten en beheren van de stad beter op elkaar af te stemmen. Naast de projecten:

- **complexe ruimtelijke klantvragen. Hoe worden ruimtelijke initiatieven in ontvangst genomen door de organisatie en welke procedure wordt dan gevolgd;**
- **Ontwikkelen, Inrichten en Beheren (OIB), hoe kunnen de processen die zich met het ontwikkelen inrichten en beheren van de stad bezighouden beter op elkaar worden afgestemd zodat de kwaliteit van de openbare ruimte er op vooruit gaat door beter overleg en slagvaardiger optreden;**
- **Beheerprocessen en beheersystemen, waarin met behulp van de digitale kaart een verbinding gelegd wordt tussen beheerpakketten, werkpakketten en de begroting waardoor er een professionalisering zal plaatsvinden in de wijze waarop de stad onderhouden en beheerd wordt;**
- **de Tacor, de Toets en adviescommissie openbare ruimte, die voortaan de ontwerp kwaliteit van alle ingrepen in de openbare ruimte zal toetsen;**
- **het Handboek kwaliteit openbare ruimte 2025**

is het opstellen van een Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 slechts een eerste stap.

Die brede context ontrekt zich aan het beeld van de stadspartners. Deze constateren dat er ook na het vaststellen van een kwaliteitskader zoals eerder Binnenste Beter voor de Binnenstad nog een wereld te winnen valt in het schoon en heel houden van de openbare ruimte. In gesprekken blijkt daar een wereld van grote en kleine ergernissen achter te liggen waarop de Kadernota geen antwoord kan geven. Het gaat dan nog niet eens zo zeer over het vegen en legen, maar veel meer over de verrommeling van het stadsbeeld. Het straatbeeld dat gedomineerd wordt door het technisch onderhoud van wegen en de beeldkwaliteit, gebroken straatmateriaal en bestickerde palen en borden in de stad etc. (Voor wat betreft het wegonderhoud is dit het onder meer het zichtbare gevolg van de keuze om de wegen op R-

niveau te onderhouden.) Het is met name op de verbetering van de beeldkwaliteit waar men naar meer zichtbare resultaten zoekt.

Daarnaast zijn er ook een paar echte ergernissen waarbij de inrichting van wat in Binnenste Beter de actieve stad (de afwijkende inrichting van het kernwinkelgebied) heette, hoog scoort. Dan gaat het met name om de inrichting van de Haarlemmerstraat en de Breestraat. Ondanks alle inspanningen om een goed ontwerp te maken en investeringen in de kwaliteit van het gebruikte materiaal valt het resultaat tegen. De verblijfskwaliteit van de Haarlemmerstraat schuurt en wringt, dat ligt onmiskenbaar ook aan de inrichting.

Als de Kadernota gelezen wordt vanuit de verwachting dat het document een snelle oplossing zal geven voor dergelijke knellende vragen als:

- wanneer zien we iets van deze ambities terug in de openbare ruimte (wanneer wordt het echt mooier en heel in de openbare ruimte, wanneer doen we iets aan de Haarlemmerstraat en de Breestraat, hoe mooi wordt dit dan);
 - hoe wordt voorkomen dat afdelingen langs elkaar heen werken;
 - hoe wordt dit betaald
- wordt de lezer teleurgesteld.

Hoewel de oplossingen liggen in het verlengde van de Kadernota en het Handboek, wordt het antwoord niet in de Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025, of in het Handboek gegeven. Dit zijn instrumenten die wel op de langere termijn zullen bijdragen aan een oplossing. De echte oplossing hiervoor ligt in het consequent sturen op de kwaliteit van de inrichting van de openbare ruimte en de professionalisering van het Stedelijke Proces van ontwikkelen, inrichten en beheren.

Het is opvallend dat een nota over de kwaliteit van de inrichting van de openbare ruimte voor belangrijke partner als de Universiteit Leiden niet genoeg is. De Universiteit Leiden onderschrijft de ambities voor de inrichting van de stad zijn vastgelegd, maar vindt het nog veel belangrijker dat de gemeente Leiden echt werk gaat maken van de bereikbaarheid van de stad. Een signaal waar binnen de context van de Kadernota kwaliteit openbare 2025 evenmin een oplossing voor is.

Een ander belangrijk signaal waar de Kadernota geen oplossing voor biedt is de wens om meer en beter betrokken te worden bij het ontwerp en de inrichting van de openbare ruimte. Dit is een wens die door alle insprekers wordt ingebracht, al is dit voor de ene partij een belangrijker onderwerp dan voor de andere.

Het meest uitgesproken zijn het Ondernemersfonds en het Centrummanagement (het Centrummanagement in de reactie van de Kamer van Koophandel). Het Ondernemersfonds wijst er op de tegenstelling tussen de wens om meer te willen met de partners in de stad op het gebied van inrichting en onderhoud van de openbare ruimte terwijl aan de ruimte voor eigen inbreng en creativiteit door de Kadernota wordt ingeperkt. Beide organisaties zijn van mening dat dit beter geregeld moet worden. Als de Kadernota en het Handboek niet de plekken zijn waar dit in moet worden uitgewerkt dan zou dit wel op een andere plek in de organisatie de aandacht moeten hebben. Met name het Ondernemersfonds nodigt het college uit om aan te geven hoe het in de toekomst met deze ontwikkeling denkt om te gaan.

Van een andere orde is de oproep van het Platform Gehandicapten Leiden om met name bij het ontwerp van kruispunten betrokken te worden en om daar ook ter zake kundige organisaties bij te betrekken. Het Handboek kan de aandacht hiervoor vragen, maar omdat de belangen van de verschillende groepen gehandicapten soms strijdig zijn, is meestal maatwerk gewenst. Hoe dit het beste kan worden opgelost moet op een andere plek worden georganiseerd.

Vervolg procedure

De Kadernota kwaliteit openbare ruimte 2025 zal op de aangegeven punten worden aangepast en in oktober aan de raad worden aangeboden voor inspraak. Daarna zal het Handboek door het college worden vastgesteld.

